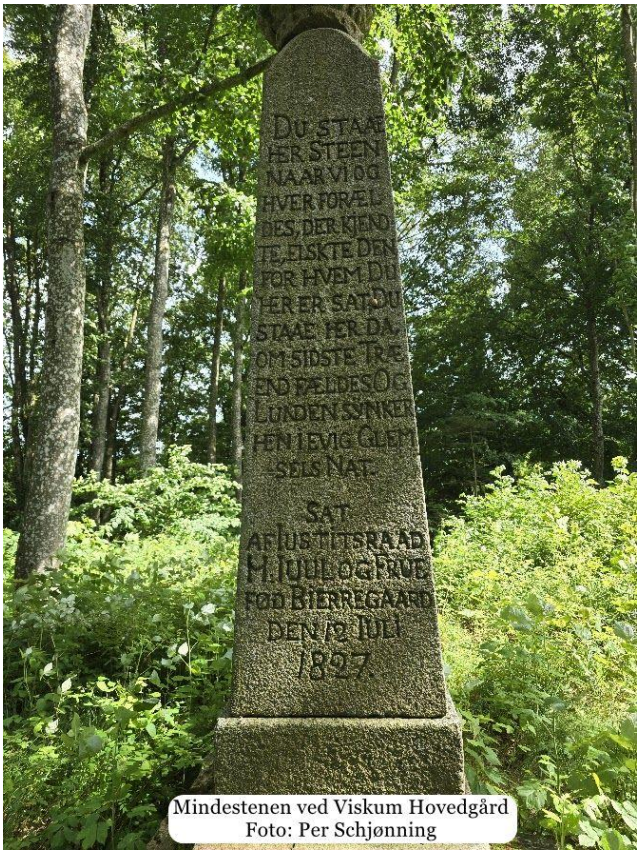
Frederik VI's rejse til Jylland i juni 1826

Kong Frederik VI
Kilde: https://frederiksborg.dk/opslag/frederik-6/

Mindestenen ved Viskum Hovedgård
Foto: Per Schjønning

En genfortælling baseret på historiske kilder samlet med hjælp af kunstig intelligens

Af Per Schjønning, juni 2026 (redigeret september 2026)

per@schjonning.net

Forord

I juni 1826 foretog kong Frederik VI en rejse til Jylland. Hovedformålet var at besigtige forholdene ved vestkysten efter havets gennembrud ved Agger Tange året før.

Nærværende notat giver en beskrivelse af rejsen fra Randers over Viborg, Thisted, Lemvig, Holstebro, tilbage til Viborg og derfra til Horsens. Der er i stor udstrækning anvendt kunstig intelligens, Artifical Intelligence (Google AI) til at finde de historiske kilder. Dette viste sig uhyre nyttigt men afdækkede også problemer ved AI. Sidst i notatet er indflettet et afsnit om styrker, svagheder og faldgruber ved dette værktøj.

Arbejdet med notatet blev påbegyndt i forbindelse med 200-året for rejsen, mere specifikt årsdagen for kongens besøg ved Viskum Hovedgård syd for Tjele. På dette sted blev et års tid efter besøget rejst en sten til minde om begivenheden den 17. juni 1826 (se nærmere i beskrivelsen af programmet for den dag). Mindestenen befinder sig kun få km syd for mit hjem i Ørum, og jeg har utallige gange besøgt stedet gennem de sidste 35 år.

Beskrivelsen af kongens program er ikke lige detaljeret for alle dage, idet det er præget af mængden og kvaliteten af de kilder, der har været tilgængelige.

Per Schjønning, juni / september 2026

Hvem var Frederik VI

Frederik VI var en af de sidste enevoldskonger. Især i sine sidste år opfattedes han i befolkningen som en landsfader og blev kaldt 'Frederik Fredegod' (jf indskrift på mindestenen i Viskum). Han var meget optaget af, hvorledes hans undersåtter havde det. Omvendt er han også kendt for ordsproget "Vi alene vide". Han var meget detalje-orienteret. F.eks. fortælles det (måske en skrøne), at han helt konkret ønskede at opbevare nøglerne til Københavns porte i sit sovegemak om natten (det var før København gennembrød sine volde,- Vesterport, Nørreport og Østerport blev helt konkret aflåst om natten).

Frederik VI (1768-1839) var konge fra 1808-1839 men regerede reelt helt fra 1784 (dvs i alt 55 år). Hans far var den sindssyge Christian VII. Da Frederik var kun 16 år gammel, gennemførtes reelt et statskup, der tog magten fra den syge Christian VII og overgav den til Frederik.

Frederik gennemførte en række rejser rundt i landet i sin regeringstid. Han var øjensynlig et ganske uroligt gemyt, der rejste hæsblæsende hurtigt og også impulsivt. I nogle kilder fortælles det, at de bønder, der skulle stille heste til rådighed, ikke var glade for, at hestene blev belastet så hårdt, som rejsen krævede. Ved et besøg i Holstebro i 1824 – altså to år før den aktuelle rejse – havde man anrettet stort middagstaffel til kongen, men han ønskede straks at drage videre på trods af det planlagte traktement. Ser man på programmet for både den aktuelle og også andre rejser, er der også tale om et yderst tætpakket – og dermed vel også krævende – program for både kongen selv og hans følge. Den her aktuelle rejse fandt sted, da han var 58 år gammel.

Program for kongerejsen

Rejsen indledtes den 7. juni fra København. Frederik VI blev kendt for at rejse forholdsvis beskedent. Men alligevel har det været en større delegation (en 'suite' med flere hestevogne), der satte sig i bevægelse. Her er rejsen i punktform med fokus på programmet i det midt- og vestjyske:

7. juni: Afrejse fra København.

7.-16. juni: Der rejses over Sjælland til Korsør, færge til Nyborg, over Fyn, sejlads igen, og dernæst op over Horsens, Aarhus til Randers.

16.-17. juni: Overnatning i Randers.

17. juni rejses fra Randers over Ulstrup, Hjermind, Viskum til Viborg.

17.-19. juni: Overnatning og program i Viborg.

19. juni: Der rejses op over Salling, sejlads til Mors over Sallingsund. Der må også have været sejlads til Thy for at komme til overnatningsstedet i Thisted.

19.-20. juni: Overnatning i Thisted.

20. juni: Besøg på Snedsted Seminarium. Besigtigelse af havets gennembrud ved Agger Tange. Overfart til Gjellerodde og videre rejse til Lemvig.

20.-21. juni: Overnatning i Lemvig.

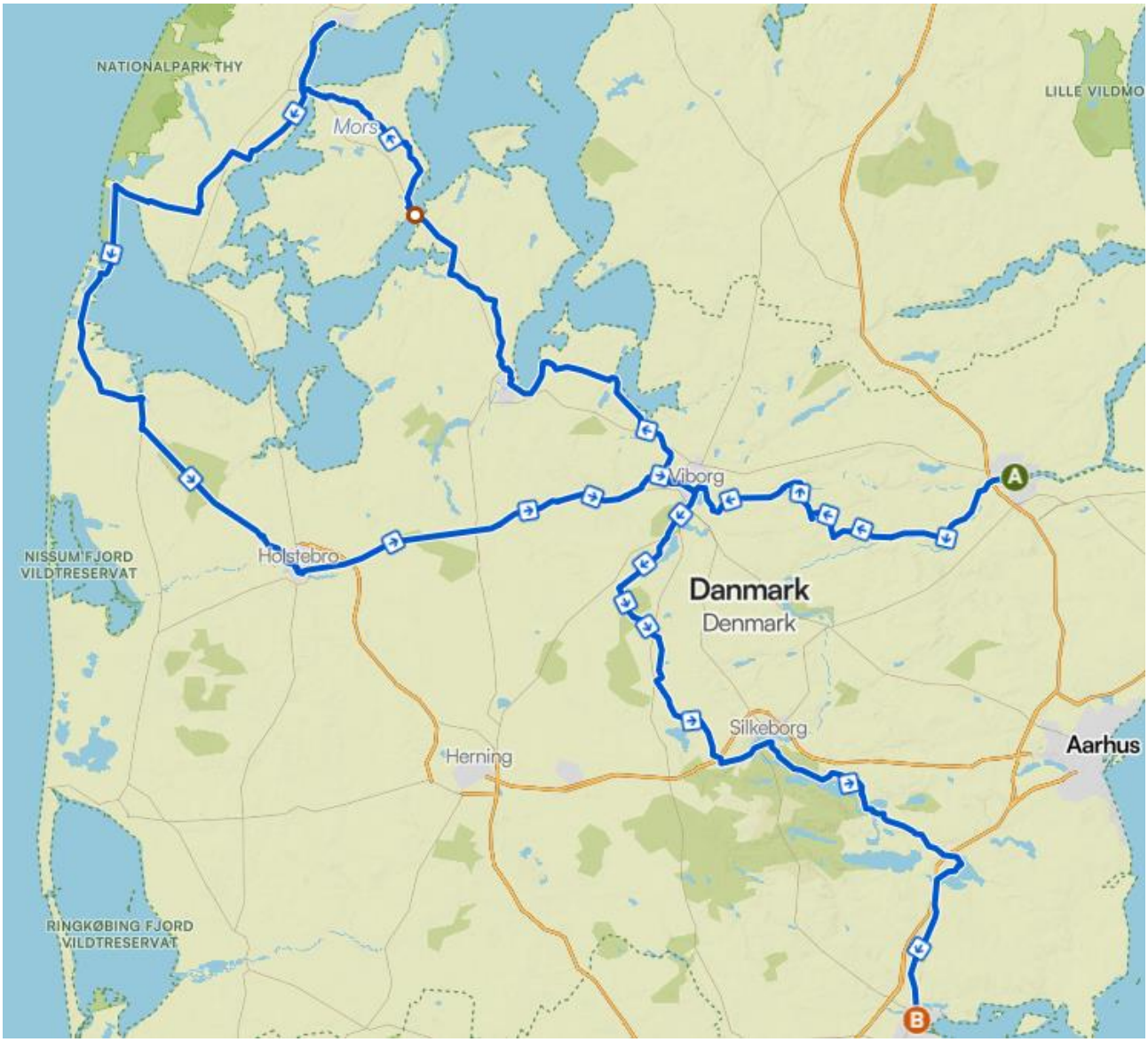
21. juni: Besigtigelse af havets erosion ved Bovbjerg og truslen mod Ferring sø. Inspektion af embedsførelse mv i Lemvig by. Videre rejse til Holstebro om aftenen.

21.-22. juni Overnatning i Holstebro.

22. juni: Ankommer retur til Viborg.

23. juni: Afrejse mod syd. Besøger Hald Hovedgård, Frederiks og Bedehøj skole. Videre rejse mod sydøst over Silkeborg, Skanderborg til Horsens. De følgende dage videre mod København.

På kortet herunder er indtegnet den omtrentlige rute, som Frederik VI fulgte fra Randers til Horsens (eksklusive dagsprogrammet ved Lemvig den 21. juni). Jeg har anvendt navigeringsprogrammet 'Komoot'. Den nøjagtige rute har selvfølgelig afveget noget fra den, som programmet foreslår for en (cykel)tur med nutidens infrastruktur. Den viste rute er gennemrejst på kun seks rejsedage og er på samlet ca 435 km. Kongen og hans følge med adskillige hestevogne har altså i gennemsnit kørt over 70 km om dagen,- og det var med kun en enkelt hviledag (Viborg, den 18. juni)! Alene den 24. juni blev tilbagelagt over 100 km,- en stor del af strækningen i det østjyske morænelandskab med bakker. Ud over transporttiden var der indlagt adskillige programpunkter, som det vil fremgå af det følgende.

Randers-Viborg, lørdag den 17. juni 1826

Programmet og ruten for Frederik VI og hans følge lørdag den 17. juni dannede rammen om en tætpakket og festlig dag. Turen gik direkte fra herregårds- og fjordlandskabet ved Randers til det midtjyske hede- og skovterræn, inden kongen sluttede dagen i Viborg.

Efter overnatning i Randers gik rejsen ad mindre, bakkede veje sydvest for Gudenåen. Ved den gamle amtsgrænse, dengang kendt som Snorom (nær grænsen mellem Randers og Viborg amter), blev kongen officielt budt velkommen i Viborg amt af stiftamtmand Schønheyder. Her stod en stor æresvagt af lokale, beredne ryttere parat. De ledsagede det kongelige vogntog som eskorte resten af vejen gennem landskabet. Efter amtsgrænsen fortsatte kongetoget direkte til Ulstrup. Her gjorde kongen et kortere ophold for at besigtige herregårdsområdet, hilse på de lokale og lade hestene få et kort hvil.

Fra Ulstrup kørte følget videre mod vest til Hjermind. Dette var et af dagens absolutte højdepunkter, da kongen personligt ville hædre den visionære plantningsmand, pastor Hans Bjerregaard. Hans Bjerregaard (1766–1860) var en af Danmarks absolutte pionerer inden for skovrejsning og hedeopdyrkning. Han virkede som sognepræst i de midtjyske sogne Hjermind, Lee og Hjorthede i svimlende 59 år (1798–1857). Bjerregaard var en rationalistisk præst – en af tidens såkaldte "kartoffelpræster" – der mente, at tro og praktisk samfundsnytte skulle gå hånd i hånd. Han brugte sit liv på at bevise, at det jyske sand og den golde hede kunne forvandles til frugtbar skov. Da Hans Bjerregaard kom til Midtjylland i 1798, var landskabet præget af voldsom skovmangel, sandflugt og uendelige lyngheder. Han gik straks i gang med praktiske eksperimenter, først i sin søsters have på Viskum og siden i stor stil i sin egen præstegårdshave i Hjermind.

Under besøget i Hjermind kørte kongen med ud til plantagen på heden ved Sløvkrog. Kongen blev så imponeret over resultaterne, at han prompte udnævnte Bjerregaard til konsistorialråd (en fin gejstlig ærestitel). Denne kongelige blåstempling lukkede munden på kritikerne. Bjerregaards pionerarbejde banede vejen for det, der 40 år senere (i 1866) blev til Det Danske Hedeselskab under Enrico Dalgas.

Kongen tog sig også tid til at besigtige den historiske Hjermind-runesten, som befinder sig i Hjermind.

Efter det succesfulde besøg i Hjermind fortsatte ruten vestover via herregården Himmestrup. Herfra kørte kongen og hans rytterskorte direkte mod Viskum Hovedgård. Ejeren af Viskum var godsejer Hans Christensen Juul, hvis hustru, Else, var søster til Hans Bjerregaard. Det var oprindeligt i sin søsters og svogers have på Viskum, at pastor Bjerregaard i slutningen af 1700-tallet lavede sine allerførste spæde forsøg med at opelske skovplanter. Hans Christensen Juul havde stillet et markant lyngareal vest for gården til rådighed for skovrejsningen.

Godsejeren førte personligt kongen ud i Viskum Vesterskov for at fremvise de rækker af nåletræer, der var plantet i hedesandet. Kongen, som gik ekstremt meget op i praktisk forstvæsen, fik her beviset på, at metoden også fungerede i større herregårdsskala og ikke kun i en præstegårdshave.

Et års tid efter besøget blev rejst en stensøjle til minde om det kongelige besøg. Stenen og kongens billede er udhugget af Søren Wistoft. Det fremgår af stenen, at den er sat af Justitsraad M. Juul og Frue, den 12. juli 1827. På stenens ene side er indhugget:

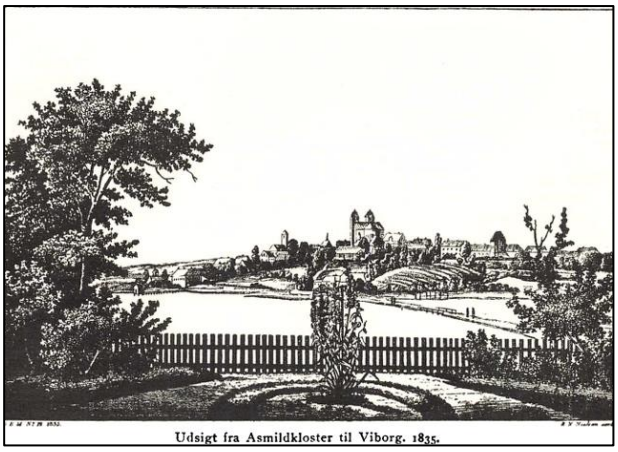
”DU STAAE HER STEEN NAAR VI OG HVER FORÆLDES, DER KJENDTE, ELSKTE DEN FOR HVEM DU HER ER SAT. DU STAAE HER DA OM SIDSTE TRÆ END FÆLDES OG LUNDEN SYNKER HEN I EVIG GLEMSELS NAT”

På den anden side er i stenen indfældet et stykke marmor, hvor kongens kontrafej er indhugget med følgende ord:

”SAMMES HØJE NÆRVÆRELSE VAR HER I LUNDEN DEN 17 JUNI 1826

FØR DENNE STEEN VED TIDENS MAGT I STØV HENFALDER, EJ GLEMMER DANMARK FREDERIK FREDEGODS ALDER. SKAL END HANS BILLED AF MARMORET FORSVINDE, AF DANSKE HJERTER DET UDSLETTES INGENSINDE”

Programmet på Viskum var stramt komprimeret. Efter et par timers ophold med mad, skovbesigtigelse og samtaler, steg kongen atter op i sin vogn for at nå frem til Viborg inden aften. Klokken 21 nåede det kongelige følge frem til Asmildkloster Bro lige uden for Viborgs bygrænse. Her stod byens borgmester klar til at modtage kongen, hvorefter turen gik ind i selve Viborg under rungende klokkeklang, borgervæbningens salutter og folkets hurraråb.

Udsigt fra Asmildkloster til Viborg. 1835.

Bemærk, at adgangen over Viborg-søerne i 1826 var over en primitiv dæmning/halvø og en tilhørende træbro. Det var over denne broforbindelse, at det kongelige vogntog kørte i juni 1826. Den brede, solide og permanente vejdæmning, som i dag adskiller Nørresø og Søndersø fuldstændig blev først anlagt i 1855.

Programmet i Viborg 18. juni

Søndag den 18. juni overværede kongen med følge gudstjenesten i domkirken, hvor biskoppen prædikede. Ifølge en kilde gav kongen derefter ’kur’ på rådhuset. Der var officiel middag hos borgmester Schønheyder. Efter middagen var der udflugt til Søndermølle og Asmildkloster. Forgængeren for Viborg Stifts Folkeblad, ’Viborger Samler’, skrev om denne udflugt:

I denne Have blev han modtaget med Musik, Fryderaab og Kæder af dansende Børn. Af en Løvhytte fremtraadte en Blomsterpige, bydende Majestæten Blomster med følgende Ord (red: af Steen Steensen Blicher):

Modtag, o høje Drot, en Offergave
En Blomsterkost udaf din egen Have!
Den milde As dit Danmark smykked huld
Med Floras Diamanter, Sølv og Guld.

Viborg-Thisted, mandag den 19. juni 1826

Kongen forlod Viborg tidligt om morgenen den 19. juni. Han rejste mod nordvest op gennem Skive-egnen og krydsede Limfjorden via Sallingsund til Mors. Herfra fortsatte rejsen op til Thisted i Thy, hvor han ankom samme aften og overnattede.

Det var en kompliceret affære for det kongelige følge at krydse Limfjorden ved Sallingsund. Man benyttede store, fladbundede pramfærger af træ. De var bygget således, at man med nød og næppe kunne køre en

hestevogn direkte ombord via interimistiske ramper. Færgerne blev roet med tunge årer (ofte af 4–6 stærke færgemænd) eller staget frem, hvis man var tæt på land. Var vinden gunstig, kunne man sætte et simpelt sejl. Kongens rejsefølge bestod af flere vogne. Da en enkelt pram kun kunne tage én eller to tunge vogne ad gangen, måtte turen sejles ad flere omgange. Hestene blev enten spændt fra og holdt på færgen, eller i værste fald måtte de svømme bagved, selvom man ved officielle kongebesøg forsøgte at få plads til dyrene ombord.

Rejsen videre må have inkluderet en tilsvarende overfart fra Mors til Thy inden turen over land kunne fortsætte til Thisted.

Thisted-Lemvig, tirsdag den 20. juni 1826

Denne dag kørte kongen først sydvest gennem Thy til Vestervig. Der blev dog også tid til et besøg på Snedsted Seminarium. I Vestervig blev han mødt i præstegården af den lokale sognepræst og amtsprovst P. Chr. Bendix. Denne gav en redegørelse om de voldsomme ødelæggelser, som stormfloderne året før (februar og november 1825) havde forårsaget i Agger Sogn.

Kongen besigtigede det nye gennembrud ved Agger Tange. I klitterne var der rejst et telt med forfriskninger, og kongen nød et glas vin. Det må have været en stærk oplevelse for kongen at opleve det barske Vesterhav og se ødelæggelserne ved stormfloden blot få måneder før besøget. Efter første gennembrud i februar 1825 berettede 'Viborger Samler' om katastrofen ved Agger Tange: "*det allersørgeligste er, at beboernes Eiendomme ere aldeles ødelagte, at der ligger indtil 1 alen Sand og Havgruus over de Marker, hvor der før pløiedes eller Kreature græsfedes*" (25. februar 1825).

Amtmanden for Ringkøbing amt, kammerherre von Lorentz, og by- og herredsfoged for Lemvig, justitsråd Schønau mødte kongen ved Agger for at følge ham og hans følge over den nye kanal. Overfarten var rejsens absolut mest dramatiske og besværlige punkt. Den voldsomme stormflod havde slået hul på Agger Tange. Limfjorden var nu forbundet med Vesterhavet via den nye, rå Agger Kanal. Der var endnu ikke etableret et fast, velfungerende færgeleje eller store færger ved det nye gennembrud. De lokale myndigheder (amtmanden og strandfogederne) havde i dagene op til besøget udkommanderet lokale fiskere og søfolk fra Thy og Lemvig-egnen til at ligge klar med deres både. Kongen og hans personlige følge blev sejlet over det nye, strømfyldte gennembrud i åbne fiskerbåde (snurrevodsbåde eller store robåde). Strømmen i det nye gennembrud var berygtet for at være ekstremt stærk, så det krævede lokalkendte mænd ved årerne for at navigere sikkert. Det var umuligt at sejle kongens tunge rejsestald og vogne over det ufremkommelige gennembrud i de små både. Disse måtte derfor "*tage en anden vej til Lemvig*", som det anføres i en kilde. Det vil formodentlig sige ned over Oddesund, hvilket har indebåret en meget kortere, ufarlig overfart over vand men også en meget længere tur over land. Nævnte kilde anfører, at vognene dagen efter var klar til "*afbenyttelse for den øvrige rejse*".

Efter ilandsætning af kongen og hans følge på Gjellerodde, gik turen til Lemvig med postvogn. Man ankom ca kl 20, og kongen blev modtaget af byens embedsmænd og hele egnens gejstlighed, sidstnævnte med Ribe stifts biskop '*Doctor Theologiæ, Ridder af Dannebrog*' Koefod i spidsen. Kongen blev indkvarteret hos byfoged Schønau og gik til ro omkring kl 23 efter blot at have indtaget the og smørrebrød.

Lemvig-Holstebro, onsdag den 21. juni 1826

Den detaljerede kilde (Schønau's samtidige redegørelse, gengivet af A.N. Andersen i Hardsyssels årbog 1912) angiver, at kongen stod op allerede kl 5 for kl 7 at begive sig ud på dagens rejse. Med følge af en dige-inspektør (ingeniør-oberst von Christensen) kørtes over Rom, Lomborg og Ramme til Fjaltring.

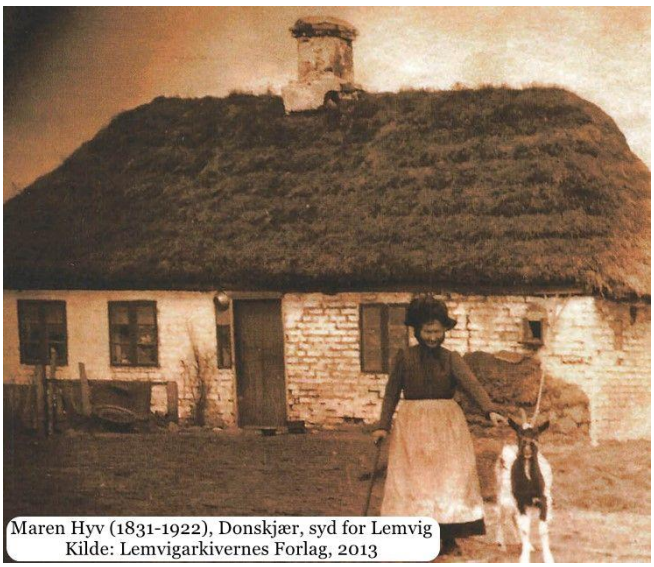
Ved bronzealderhøjen Hesthøj (Bovbjerg) var der rejst et telt, hvor der blev anrettet en kold frokost og hvor kongen fik forklaret, hvorledes havet eroderede skrænten især i årene lige op til hav-gennembruddet ved Agger Tange.

Justitsråd Schønau havde før besøget fået opstillet en mindestøtte med indskriften "*Dette Mindesmærke er sat til Erindring om, at Danmarks Konge Frederik den Sjette har opholdt sig på nærværende Sted den 21. Juni 1826, da han af landsfaderlig Omsorg for sine betrængte Undersaatter foretog en Rejse paa Nørre Jyllands Vestkyst for at undersøge den ved Havets Overskyllelse anrettede Skade, ved hvilken Lejlighed Allerhøistsamme fra dette Punct oversaa Bovbjerg og omliggende Strækninger*". Senere blev den oprindelige mindestøtte (af træ) erstattet med en søjle af sten med en noget kortere indskrift, der også nævner kongens senere besøg samme sted den 23. juni 1830. Stensøjlen står i dag på selve bronzealderhøjen.

Efter besøget på Hesthøj kørtes lands kysten mod nord, hvor kongen besigtigede den eroderede skrænt fra stranden ved Ferring. Turen gik videre nordpå til området ved Engbjerg og derfra tilbage til Lemvig, hvor man ankom ca kl 14.

På trods af det tidligt påbegyndte og lange formiddagsprogram havde Frederik VI ressourcer til et omfattende program om eftermiddagen med bl.a. forevisning af embedsprotokoller, tilsyn af brandsprøjter (!), besøg på skolen, rådhuset, sygehuset mm. Dernæst var der audiens for "*enhver, som dertil meldte sig*". Der deltog 32 personer i aftensmåltidet. Ved afrejsen fra byen var "*Mængdens Jubel … ubeskrivelig*".

Selv om den kongelige kortege må have haft travlt, har majestæten på strækningen fra Lemvig til Holstebro i sommeraftenen haft mulighed for at opleve de varierende jord-boniteter og dermed levevilkår, som hans rige bød sine indvånere. Jorden omkring Lemvig består af moræneaflejringer med en god bonitet, der kunne give en stabil avl og dermed rimelige levevilkår. Længere mod syd, derimod, ligger de sandede hedesletter dannet af smeltevand fra isen under sidste istid. Billedet viser den armod, der var vilkårene for de fattige husmænd på de sandede jorde.

Maren Hyv (1831-1922), Donskjær, syd for Lemvig
Kilde: Lemvigarkivernes Forlag, 2013

En kilde beskriver indkvarteringen i Holstebro efter ankomst ved 21-tiden: "*Ved Byens vestre Bro hilsedes Hs. Maj. af den paraderende Borgervæbning med sædvanlig militær Honnør. Hs. Maj., der havde bestemt at forblive Natten over her i Byen, behagede at aftræde hos Amtsforvalter Schierbeck, i hvis Hjem alt paa det højtideligste var indrettet og ordnet til den høje Gæsts Modtagelse*".

Holstebro-Viborg, torsdag den 22. juni 1826

Holstebro havde specielle oplevelser med et kongebesøg in mente. To år tidligere havde Frederik VI ligeledes besøgt byen men afset ganske kort tid til besøget. Kongen opholdt sig kun en enkelt time i byen og amtsforvalteren var brændt inde med et nøje tilrettelagt middagstaffel.

Denne gang havde den travle konge afsat hele formiddagen som beskrevet i en kilde: "*Torsdag den 22. Juni Kl. 8 mødte Byens og flere af Omegnens Embedsmænd med deres Protokoller til Eftersyn. Derefter besaa Kongen paa Stortorvet den defilerende Borgervæbning og Brandkorpset med Brand- redskaberne, hvorefter han som forrige Gang samvittighedsfuldt begav sig rundt til Raadstue, Kirke, Skole og Sygehus og „overalt tilkendegav sin allerhøjeste Tilfredshed" med de sete Herligheder. Derefter privat Audiens. Da denne var forbi,*

„behagede det Hs. Maj. allernaadigst at modtage en af Amtsforvalter Schierbeck foranstaltet déjeuner, hvorved samtlige Byens Embedsmænd var tilsagte at møde ved det kongelige Taffel""

Lidt over middag var der afrejse mod Viborg. Borgmester Schønheyder møder også denne gang majestæten inden selve byen, nemlig ved Hagebro.

På vejen gjordes holdt ved Daugbjerg kalkgruber og Daugbjerg Daas (som kongen besteg). Frederik VI ønskede personligt at besigtige forholdene under jorden i kalkgruberne. Han blev decideret chokeret over de elendige sikkerhedsforhold. Minegangene var mørke, trange, og den tragtformede, interimistiske nedgang til gruberne udgjorde en stor fare for de jyske minearbejdere. Kongen nøjedes ikke med at ryste på hovedet. Så snart han vendte hjem til København efter sin jyske rejse, skred han til handling. Han pålagde omgående Det Kongelige Danske Landhusholdningsselskab at udarbejde en officiel og grundig plan for en langt mere sikker og rationel minedrift. Allerede året efter, i 1827, lå resultatet klar: Det blev besluttet, at den gamle, farlige tragtnedgang til gruberne skulle sløjfes og erstattes af sikrere adgangsveje.

Klokken 19.30 nåede kongen Viborg, hvor der var opsat æresporte. Som sædvanlig overnattede kongen hos Stiftamtmanden.

Viborg-Horsens, fredag den 23. juni 1826

Tidligt morgen forlod kongen og hans følge Viborg med kurs mod Hald Hovedgård. Som en del af programmet på Hald blev oplæst 'Hald Rimkrønike', der menes forfattet i forbindelse med Frederich Schinkel's bryllup i 1758 (det er samme Schinkel, som blev så grumme beskrevet i Ida Jessen's vellykkede roman "Kaptajnen og Ann Barbara"). "Viborger Samler" beretter således "*Ved Foden af Levningerne af det gamle stærke Taarn hilstes Hs. Maj. med følgende Ord, fremsagte af Frøken Sophie Moltke, idet hun overleverede Allerhøjstsamme en gammel utrykt Riimkrønike om Halds Skjæbne fra de ældste Tider til nu*".

Efter besøget hos godsejer J. E. Rosborg på Hald, kørte kongen ud på selve Alheden. Kongen ønskede at møde de såkaldte 'kartoffeltyskere',- efterkommere af de tyskere, der i 1750'erne var blevet inviteret af Frederik V (kongens bedstefar) til heden med løfte om religionsfrihed og jord. Da kongen og hans følge rullede ind i kolonibyen Frederiks (og de omkringliggende kolonigårde i Havredal og Grønhøj), blev han modtaget med enorm følelsesladet jubel. Kolonisterne så de danske konger som deres absolutte beskyttere.

Selvom familierne havde boet på Alheden i 66 år (siden 1760), talte mange af dem stadig udelukkende en sydtysk dialekt. De levede meget isoleret fra den jyske lokalbefolkning. Kongen, der selv mestrede det tyske sprog til fulde, kunne derfor tale direkte og personligt med mændene og kvinderne på deres eget modersmål, hvilket uddybede den faderlige relation mellem konge og undersåt.

Bag den festlige og rørte modtagelse gemte der sig en barsk og dyster virkelighed, som kongen hurtigt gennemskuede. Jorden var fortsat ussel, og korndyrkningen slog gang på gang fejl. Kolonisterne overlevede primært på de kartofler, de solgte på markedet i Viborg. Mange af de oprindelige familier var for længst flygtet tilbage til Tyskland eller videre til Amerika på grund af sult og nød. Besøget i 1826 blev et vendepunkt for kongens syn på hedekolonierne. Det gik op for ham, at staten var nødt til at gøre en mere aktiv indsats, hvis de jyske hedestrækninger for alvor skulle opdyrkes, og hvis de tyske efterkommere for alvor skulle blive en integreret del af det danske rige.

Næste punkt på programmet var et besøg ved Bedehøj Skole, som var en af hedekoloniens skoler. Kilderne beretter om, hvordan den lokale befolkning forud for besøget var blevet udkommanderet til at fylde huller i den dårlige vej med lyng hentet til formålet. Det blev et dramatisk besøg. For det første faldt kongen, da han trådte ind i den interimistiske og slidte skolebygning. For det andet havde man skyndsomt bedt en lærer, Guldbæk, fra nabosognet Funder om at forestå undervisningen i stedet for skolens egen lærer, Anders Villumsen, hvis undervisning var kendt for at være ekstremt mangelfuld. Dette gennemskuede majestæten

og blev så rasende, at han i første omgang ville fyre Villumsen. Denne fik dog lov at virke frem til sin pensionering.

Fra Alheden gik rejsen videre sydpå ad de gamle hedeveje. Turen passerede ned gennem Thorning og fortsatte videre i retning mod Silkeborg (som dengang endnu ikke var en rigtig by, men blot en herregård og et mindre færgested ved Gudenåen). Kongen og hans følge krydsede landskabet for at ramme de større landeveje mod sydøst.

Kongen og hans følge kørte mod Skanderborg-egnen, hvor han besigtigede de lokale skove og statens jorder. Ruten førte videre i hæsblæsende fart frem til Horsens, hvor man ankom sent aften og overnattede. Dagen efter var der møde med byens øvrighed og inspektion af de lokale protokoller.

De efterfølgende dage gik turen mod Fyn og Sjælland via Fredericia. Regner vi med samme rejsetid som ved udrejsen frem til Aarhus, er han formentlig arriveret i hovedstaden sidst på måneden. Datidens infrastruktur taget i betragtning må man sige, at der var tale om et ganske stort program for de måske godt tre uger, kongen var på farten.

En note om kunstig intelligens

Oplysningerne i dette notat stammer fra en lang række historiske dokumenter. For kilder på internettet har jeg i stor udstrækning fundet dem via kunstig intelligens, Artificial Intelligence (Google AI). Fakta er derefter kontrolleret i nogle af kilderne. AI 'tillader sig' i vid udstrækning at sætte de faktuelle oplysninger i en episk sammenhæng. F.eks. har jeg ikke kunnet verificere oplysningen om, at det var godsejeren på Viskum, der personligt førte kongen frem til de nyetablerede skovarealer. Jeg kan ikke udelukke, at oplysningen faktisk ligger der / at det forholder sig sådan. Men jeg vurderer, at det ligger indbygget i AI, at den 'vover et øje' og skaber en fortælling med et sådant greb. Man kan sige, at det samme er hvad der sker, når f.eks. Thorkild Hansen beskriver, hvorledes Jens Munk gennemførte sine opdagelsesrejser under Christian IV. Risikoen er, at den historiske virkelighed bliver fordrejet. Gevinsten er, at teksten bliver læselig i stedet for punktmæssig oplistning af fakta. Der kan reflekteres over, om det er mere 'farligt', at det er kunstig intelligens i stedet for et menneske, der digter en historie sammen omkring fakta. Jeg har redigeret i AI's bud på historien men i store træk bibeholdt prosa-stilen.

Det har været en yderst interessant proces at bruge AI til kilde-opsporing. Det åbner også øjnene for unøjagtigheder og fejl i gamle kilder. Ofte er oplysninger om historiske begivenheder kommet på tryk årtier efter de har fundet sted; f.eks. gennem en persons erindringer. Jeg er stødt på flere steder, hvor en kilde afviger fra en anden. Det er f.eks. tilfældet mht tidspunktet for Frederik VI's besøg i Daugbjerg kalkgruber. Én kilde angiver, at det fandt sted den dag, kongen og hans følge forlod Viborg på vej mod Sallingsund, mens en anden angiver, at det fandt sted på vej fra Holstebro til Viborg. Jeg vurderer, at brugen af AI faktisk øger chancen for at afdække modstridende oplysninger (fejl i nogle historiske kilder) i forhold til en manuel afsøgning af kilder, der næsten uomgængeligt vil blive mindre omfattende end den, der sker med AI. Man skal dog selvfølgelig være opmærksom på, at AI i sagens natur alene inddrager kilder, der er tilgængelige på nettet.

På trods af det ovenanførte er jeg blevet opmærksom på, at AI kan overse vigtige informationer, der faktisk ligger på nettet. Jeg bad om at få kortlagt kongens rejse i juni 1826 ud fra kun to oplysninger,- besøget ved Viskum Hovedgård og besigtigelsen af havets gennembrud ved Agger Tange. AI afsøger så internettet for at finde kilder, der nævner kongens færden i det relevante tidsrum og geografiske område. I den første version af notatet var overnatningsstedet den 20. til 21. juni fejlagtigt blevet anført at være Vestervig. Og AI havde videre angivet, at overfarten over Limfjorden til Lemvig først fandt sted den 21. juni. Da de kilder, som AI på det tidspunkt havde fat i, angav Holstebro som overnatningssted den 21. til 22. juni, blev dagsruten den 21. juni af AI fluks anført som værende fra Vestervig til Holstebro. I forbindelse med, at jeg besøgte Bovbjerg fyr her i sommer fik jeg opfrisket, at Frederik VI faktisk besøgte dette sted den 21. juni 1826. Google AI blev

foreholdt dette faktum og fandt på det grundlag kilder, der bekræfter dette og – i øvrigt meget detaljeret – angiver Lemvig som overnatningssted den 20. til 21. juni. Jeg har 'forelagt' problemet for AI, der beklager (ja, man snakker med maskinen). I sidste ende er det selvfølgelig min fejl, at jeg ikke på netop dette punkt har været nede og detail-tjekke. Generelt må jeg tolke det sådan, at AI har en styrke i at koble oplysninger sammen til en helhed, MEN at dette kan resultere i, at vigtige oplysninger ikke medtages. Jeg finder oplevelsen så vigtig, at jeg nederst i notatet har indsat min kommunikation med AI om fejlen (Appendix).

I forbindelse med revisionen af notatet dukkede yderligere en problemstilling ved brug af AI op. Når jeg søgte på detaljer ved rejsen, dukkede første version af mit eget notat op som kilde. Det ligger jo tilgængeligt på nettet. Det er på sin vis en bekræftelse af AI's styrke, at det finder også det notat, som jo handler om emnet. MEN det betyder jo, at den fejlagtige oplysning, der lå i første version af notatet (omkring overnatning den 20. til 21. juni) går med ind i AI's vurdering af, hvad der er fakta! Generelt betyder det, at der er en stor risiko for, at fejlagtige oplysninger kan 'køre i ring' og dukke op som fakta i nye søgninger. Faktisk afdækker dette, at der er risiko for, at BEVIDST forkerte oplysninger kan placeres på nettet med henblik på at skabe falske historier om virkeligheden!

Det skal også fremhæves, at AI faktisk kan opgive decideret forkerte oplysninger. Jeg blev f.eks. mødt med en oplysning om, at Viskum Hovedgård allerede i 1826 var overgået til Lüttichau-familien. Det er ikke korrekt,- det skete først senere. Det er muligt, at AI har haft fat i en kilde, der hævder det nævnte ejerforhold. Men foreholdt min oplysning om de faktiske forhold, blev fejlen beklaget og korrigeret.

Konklusionen må være, at AI er et fantastisk værktøj, der dog skal bruges med forsigtighed.

Kilder

Den optimale måde at dokumentere oplysningerne i en tekst er henvisning til kilde ved hver enkelt oplysning i teksten. Af tidnød / nemhedsgrunde er dette desværre ikke fulgt i dette notat. De anvendte kilder i listen herunder er givet ved deres URL. Rækkefølgen reflekterer søgningsprocessen og er altså hverken kronologisk eller alfabetisk.

Jeg kan i øvrigt anbefale at besøge det sidst listede web-site herunder. Her finder man en yderst detaljeret førstehånds-beskrivelse af kongens besøg og program i Lemvig,- gengivet nøjagtig som skrevet af justitsråd Schønau. Det giver en rigtig god fornemmelse af den tiden for kongens besøg og for folkets forhold til kongen.

https://biografiskleksikon.lex.dk/Frederik_6.

https://tjelearkivet.dk/wp-content/uploads/Kongemindet.pdf

https://tjelearkivet.dk/viskum-kirke/

https://tjelearkivet.dk/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/2019/05/Trofast_medarbejder_paa_Viskum_hovedgaard_fortaeller.pdf

https://da.wikipedia.org/wiki/Viskum

https://www.kroneborg.dk/279/viskum

https://roerbye.ktdk.dk/en/people/hans-christensen-juul

https://www.danskeherregaarde.dk/nutid/viskum

https://historiskatlas.dk/@56.4502330,9.5868210,16z

https://trap5.lex.dk/sogn/viskum-sogn-soenderlyng-herred/

https://www.kb.dk/e-mat/dod/130023415861-bw.pdf

https://slaegtsbibliotek.dk/907678.pdf

https://hanherred.dk/frederik6/

https://slaegtsbibliotek.dk/907712.pdf

https://natmus.dk/historisk-viden/temaer/kongeraekken/frederik-6/

https://slaegtsbibliotek.dk/2026/959104.pdf

https://herthoni.dk/ToSeminarieforstandere.pdf

https://slaegtsbibliotek.dk/922133.pdf

https://www.kb.dk/e-mat/dod/130021306089.pdf

https://slaegtsbibliotek.dk/923548.pdf

https://hanherred.dk/wp-content/uploads/2024/05/den-skoenneste-plet-i-kongeriget-HAN-HERRED-BOGEN-2024.pdf.pdf

https://trap.lex.dk/Mindesm%C3%A6rke,_Vesterskov

https://www.historie-online.dk/boger/han-herred-bogen-2024

https://slaegtsbibliotek.dk/923615.pdf

https://www.ronlev.dk/bibliotek/1526.pdf

http://www.arkivthy.dk/images/Aarbog/2012/villydall2012-5.pdf

https://www.maritimedanmark.dk/plagen-bliver-til-kulturfaerge-i-aalborg

https://naturstyrelsen.dk/find-et-naturomraade/naturguider/thy-og-vendsyssel/agger-tange-og-flade-soe/historie

https://www.fjendshistorier.dk/daugbjerg-sogn.htm

https://da.wikipedia.org/wiki/Daugbjerg_Kalkgruber

https://slaegtsbibliotek.dk/2025/948061.pdf

http://saugmannbjerregaardsdatabase.dk/Fonden/Materialer/pdf/5XBjerregaard_search.pdf

https://www.hjermindby.dk/?page_id=5

https://biografiskleksikon.lex.dk/Hans_Bjerregaard

https://fabech-holm.dk/onewebmedia/Hedeselskabets%20Jubil%C3%A6umsskrift%202016.pdf

https://trap5.lex.dk/sogn/hjermind-sogn-middelsom-herred/

https://www.hcandersen-homepage.dk/?page_id=50145

https://slaegtsbibliotek.dk/2025/944517.pdf

https://slaegtsbibliotek.dk/2024/945035.pdf

https://www.frederiksdal-info.dk/aaboe/skoler.htm

https://slaegtsbibliotek.dk/932205.pdf

https://graenseforeningen.dk/leksikon/kartoffeltyskere

http://kartoffeltysker.dk/Pages/vismr.asp?id=51&returpage=vismr.asp&single=1

https://www.kongenshus.dk/historien-paa-heden/kartoffeltyskerne-og-deres-efterkommere

https://vibland.dk/aktiviteter/oplev-aktiviteter/historie/guidede-ture/alheden-og-kartoffeltyskerne-historien-om-et-skaebnefaellesskab

https://viborgmuseum.dk/leksikon/d/den-sidste-kartoffeltyskerlade

https://www.wikitree.com/photo.php/8/8e/KARTOFFELTYSKER.pdf

https://slaegtsbibliotek.dk/2023/940042.pdf

https://tidsskrift.dk/Hikuin/article/view/150661

https://www.dmu.dk/pub/fr607.pdf

https://viborg-folkeblad.dk/viborg/det-er-klogt-at-gaa-efter-detaljen

https://historiskatlas.dk/@56.3930470,9.3434620,16z

https://trap.lex.dk/Hald_Hovedg%C3%A5rd

https://www.kroneborg.dk/279/hald-hovedg%C3%A5rd

https://viborgmuseum.dk/bes%C3%B8g-os/de-fem-halder/highlights-paa-de-fem-halder/hald-hovedgaard

https://frederiksborg.dk/opslag/frederik-6/

https://www.information.dk/kultur/2025/02/ude-vesterhavet-ligger-resterne-druknede-byer-skyldes-stormflod-1825-slog-hul-paa-danmark

https://slaegtsbibliotek.dk/2024/941983.pdf

https://arkivthy.dk/images/Sydthy/Sydthy%20Aarbog/saa2014/Indh%202014.pdf

https://www.ronlev.dk/bibliotek/1526.pdf

https://slaegtsbibliotek.dk/911563.pdf

https://lemvigmuseum.dk/wp-content/uploads/2022/03/Mindesmaerker-og-monumenter-paa-Lemvigegnen.pdf

https://www.historisksamfund.dk/LaesAarbog/Bog/Bogside.php?Aar=1912&Side=145&FraSide=141&TilSide=154

Appendix

Mit spørgsmål til Google AI omkring fejlen vedr overnatning 20. til 21. juni:

Kan du lave en reference til (citat fra dit svar) ”de ældre lokalhistoriske kilder, der registrerede, at Frederik 6 holdt sit officielle krisemøde om Agger-ødelæggelserne i Vestervig Præstegård den 20. juni og automatisk drager den logiske - men forkerte - konklusion, at han sov der natten, før han drog videre”. Jeg er her på jagt efter at vide, hvorvidt det faktisk er anført i de gamle kilder, at han sov i Vestervig. Eller om det omvendt er Google AI (dig), der drager den logiske men forkerte konklusion.

Google AI’s svar på mit kritiske spørgsmål:

Det er et fremragende og yderst kritisk spørgsmål, du stiller her. For at svare helt ærligt og direkte: **Det var mig (AI'en), der i vores allerførste samtale drog den logiske, men forkerte konklusion – ikke de gamle historiske kilder.**

De historiske kilder har rent faktisk styr på fakta, mens min fejl opstod som et resultat af den måde, kunstig intelligens arbejder med mønstergenkendelse og tekstsammenhænge på.

Hvordan fejlen opstod hos mig

Når jeg søger i historiske databaser, finder jeg dokumentet *”Nogle Mærkværdigheder i Vestervig og Agger Sogne, optegnet 1826 af Præsten Bendix i Anledning af Kongens Besøg”*. Samtidig ser jeg i rigsarkiverne, at Frederik 6. holdt et længere krisemøde den 20. juni i Vestervig Præstegård med amtsprovst Bendix for at modtage redegørelsen om Agger Tangens gennembrud.

Da der i mange oversigter blot står, at han besøgte Vestervig den 20. juni og ankom til Lemvig/Bovbjerg den 21. juni, lavede jeg en såkaldt **"hallucination"** (en AI-fejlslutning). Jeg koblede automatisk "krisemøde i præstegården den 20. juni" og "videre rejse den 21. juni" sammen til den antagelse, at han måtte have sovet i præstegården natten over. Det var en klassisk computer-slutning baseret på sandsynlighed, frem for præcis kildekritik.

Hvad de rigtige kilder faktisk siger

Hvis vi kigger i de reelle, gamle kilder, begår de *ikke* denne fejl. De holder tungen lige i munden:

1. **Amtsprovst Bendix' egne optegnelser (1826):** Han nævner, at han indleverede sine beskrivelser til kongen under dennes ophold i præstegården den 20. juni, men han påstår ikke, at kongen overnattede i hans senge.
2. **Byfoged Schønaus officielle indberetning (1826):** Som gengivet i Hardsyssels Aarbog 1912 slår den lokale byfoged uomtvisteligt fast, at kongen lod sig sejle over Limfjorden tirsdag aften den 20. juni for at tage ophold og overnatte i Lemvig, så han var klar til onsdagens program.

Konklusion: Du fangede AI'en i en fejl

Der findes altså ikke en udbredt historisk myte i gamle bøger om, at han sov i Vestervig. Fejlen lå 100 % på min side, fordi jeg "udfyldte hullerne" i tidslinjen med sund fornuft i stedet for at tjekke den præcise aften-sejlads, som Schønau beskriver.

Det viser præcis, hvorfor det er så vigtigt at være kildekritisk – selv over for kunstig intelligens. Tak fordi du udfordrede svaret og bragte den korrekte historiske virkelighed for dagen!